

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У СФЕРІ ОБОРОНИ

CURRENT ISSUES IN THE CODIFICATION OF LEGISLATIVE ACTS OF FOREIGN COUNTRIES IN THE FIELD OF DEFENSE

Красіков Д.О., к.ю.н.,
юрисконсульт відділу юридичного забезпечення
Національний університет оборони України

Красіков О.М., к.в.н., с.н.с.,
доцент кафедри військової підготовки
Національний університет оборони України

Ганкевич К.Б., заступник директора департаменту,
начальник управління нормотворчої діяльності та законодавства
у сфері оборони Департаменту юридичного забезпечення
Міністерство оборони України

Стаття присвячена аналізу процесів кодифікації законодавства у сфері оборони зарубіжних країн, з акцентом на оборонні кодекси трьох країн, а саме: Грузії, США та Польщі. Визначено ключові особливості та новачі в оборонному законодавстві цих країн, що можуть бути корисними для реформування українського військового законодавства, зокрема з метою визначення можливостей запозичення ефективних правових норм для розробки Українського оборонного кодексу. Розглянуто актуальні аспекти кодифікації оборонних законодавств, що можуть сприяти зміцненню національної безпеки України. Необхідність аналізу оборонних кодексів зарубіжних країн обумовлена потребою у гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, а також залученням кращих практик для зміцнення обороноздатності країни.

З'ясовано, що більшість міжнародних та вітчизняних експертів вважають кодифікацію військового законодавства актуальною, раціональною та потрібною, оскільки це сприятиме підвищенню якості та ефективності юридичних норм, а також авторитету міжнародного права загалом. Саме узгоджене, уніфіковане, кодифіковане законодавство у сфері оборони відіграє ключову роль у систематизації правових норм, що сприятиме поліпшенню процесу нормотворчої діяльності. Це особливо важливо, оскільки наявність консолідованої системи нормативних актів у даній області сприятиме усуненню прогалин, розв'язанню різних суперечностей, дублювань та невідповідностей у чинному оборонному законодавстві, зокрема в сферах національної безпеки та оборони.

Зазначено основні аспекти, які можуть бути запозичені з оборонних кодексів досліджуваних країн, та виявлено можливості інтеграції окремих норм і принципів у законодавство України, що сприятиме підвищенню ефективності національної оборонної політики.

Ключові слова: законодавство про оборону, військове законодавство, кодифікація, систематизація, Грузія, Польща, США.

The article is dedicated to the analysis of the codification processes of defense legislation in foreign countries, with a focus on the defense codes of three countries: Georgia, the USA and Poland. It identifies key features and innovations in the defense legislation of these countries that may be useful for the reform of Ukrainian military legislation, specifically to determine the possibilities of adopting effective legal norms for the development of the Ukrainian Defense Code. It examines current aspects of the codification of defense legislation that may contribute to strengthening Ukraine's national security. The necessity of analyzing the defense codes of foreign countries is driven by the need to harmonize Ukrainian legislation with international standards, as well as to incorporate best practices for strengthening the country's defense capabilities.

It has been found that most international and domestic experts consider the codification of military legislation relevant, rational, and necessary, as it will enhance the quality and efficiency of legal norms, as well as the authority of international law in general. Harmonized, unified, codified legislation in the field of defense plays a key role in the systematization of legal norms, which will improve the legislative process. This is particularly important as the presence of a consolidated system of normative acts in this area will help eliminate gaps, resolve various contradictions, duplications, and inconsistencies in the current defense legislation, particularly in the areas of national security and defense.

The main aspects that can be borrowed from the defense codes of the studied countries have been outlined, and the possibilities for integrating specific norms and principles into Ukrainian legislation have been identified, which will contribute to improving the efficiency of national defense policy.

Key words: defense legislation, military legislation, codification, systematization, Georgia, Poland, USA.

Сучасні виклики та загрози національній безпеці вимагають від держави адаптації та удосконалення законодавчої бази у сфері оборони. Кодифікація законодавства дозволяє систематизувати та уніфікувати правові норми, забезпечуючи їх чіткість, доступність та ефективність. Проблема систематизації військового законодавства стоїть перед багатьма державами, які прагнуть забезпечити ефективне та чітке правове регулювання у сфері національної безпеки та оборони.

Постановка проблеми. Указом Президента України від 8 листопада 2019 року № 837 визначено, що систематизація законодавства у сфері оборони є пріоритетним завданням. Міністерство оборони України має вжити відповідних заходів [1]. Основним результатом цього процесу має стати створення Кодексу про оборону України як єдиного нормативно-правового акта у цій сфері. Наразі робота над розробкою вже триває,

до неї залучено спеціалістів з різних сфер, що гарантує комплексний підхід.

Оскільки це завдання вимагає професійності та комплексного підходу, важливо чітко визначити предмет, принципи і методологію кодифікації законодавства у цій області. Тому важливо провести порівняльно-правовий аналіз кодифікованих актів законодавства у цій галузі інших країн для визначення особливостей їхньої структури і змісту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання дослідження законодавства у галузі оборони, його кодифікацію та упорядкування знайшли відображення в наукових працях вчених, як П.П. Богущий, В.К. Горюченко, М.М. Зайцев, В.В. Книш, І.М. Коропатнік, О.П. Котляренко, Ю.І. Руснак, В.Й. Пашинський, В.В. Топольницький, Ф.В. Саганюк, В.В. Шульгін та інших. Але багато питань не вирішено й досі та потребують проведення спеціального дослідження.

Формулювання цілей статті. Оборонні кодекси Грузії, США та Польщі є зразками комплексного підходу до регулювання оборонних питань, включаючи організацію військових структур, управління оборонними ресурсами та забезпечення військових зобов'язань. У даному дослідженні здійснено порівняльно-правовий аналіз кодифікованих актів зарубіжних країн у сфері оборони з метою визначення можливих напрямків для вдосконалення українського оборонного законодавства.

Виклад основного матеріалу. У юридичній науці виділяють такі форми систематизації законодавства, як облік, інкорпорація, консолідація та кодифікація. Серед них кодифікація визнана найвищим та найдосконалішим методом [2, с. 54]. Кодифікація передбачає не лише переробку існуючих правових норм, але й створення нових, замінюючи розрізнені нормативні акти єдиним законодавчим документом. Значення кодифікації полягає у змінах, які вона вносить у правове регулювання суспільних відносин, виступаючи реформою відповідних сфер. Основною метою кодифікації є створення кодифікаційного акту, що впорядковує законодавство за певними критеріями. В даному контексті стає актуальним та необхідним дослідження наукових поглядів на проблематику кодифікації суспільних відносин.

Є.А. Гетьман вказує, що кодифікація суттєво впливає на правове регулювання суспільних відносин, слугуючи певною формою реформи цих відносин [3, с. 32]. І.В. Борщевський розглядає кодифікацію як специфічну форму впорядкування законодавства, яка поєднує елементи правотворчості та систематизації. За його словами, основна мета кодифікації – створення кодифікаційного акта, який водночас спрямований на форму та зміст законодавства [4, с. 18].

Згідно з О.П. Сайнецьким, кодифікація має базуватися на системоутворюючому критерії, який відповідає завданням та цілям кодифікації [5, с. 22]. Важливість правильно визначеного предмета правового регулювання для кодифікації не можна переоцінити, оскільки він визначає структуру та зміст майбутнього кодексу, як це відбувається у процесі формування кодексів оборони в різних країнах.

Особливість процесу формування військового права полягає в невизначеності юридичного регулювання та існуванні розбіжностей між поняттями «військове законодавство» та «законодавство в оборонній сфері», що ускладнює визначення системоутворюючого критерію для Кодексу про оборону України [6, с. 20]. Також важливим є аналіз стабільних правових норм, які витримали часове випробування, для їх подальшої кодифікації. Натомість, певні нерегульовані питання, пов'язані з повномасштабною агресією, потребують первинної розробки, що ставить під сумнів їх включення до кодифікованого акта.

Окреслюючи предмет правового регулювання як основу для кодифікації, акцентується на необхідності порівняльного аналізу кодифікованих законодавчих актів іноземних країн. Звертається увага на те, що створення кодексів оборони у багатьох країнах не є поширеною практикою, тому аналіз базується на доступних зразках з країн, де такі кодекси існують. Розглядаються кодекси таких країн як: Грузія, Польща, США, де оборонні кодекси регулюють широкий спектр питань від структури збройних сил до внутрішнього військового управління та оборонної політики.

Проаналізовані кодекси оборони, підкреслюють, що в кожній країні підходи до регулювання оборонних питань мають індивідуальні особливості, проте існують спільні теми, які є типовими для більшості кодексів. Зокрема, це включає структурування збройних сил, регламентацію військової служби, а також управління оборонними ресурсами. Відзначено, що специфіка регулювання варіюється від управління ресурсами до деталізації повноважень головнокомандування, що підтверджує унікальність кож-

ної національної оборонної системи. Завершення такого порівняльного аналізу допомагає виявити ключові елементи для формування ефективного кодексу, зокрема для України, в контексті сучасних викликів у сфері оборони.

Водночас, під час проведення порівняльно-правового аналізу особливу увагу приділено структурам кодексів оборони, вивченню наповнення їх основних складових елементів та здійсненню порівняння цих складових. Це забезпечує можливість виявлення схожих предметів регулювання, а також визначення відмінностей між національними підходами, що може бути корисним для оптимізації українського оборонного законодавства. Такий аналіз підкреслює необхідність зосередити подальші дослідження на оборонних кодексах конкретних країн, які могли б виявитися найбільш релевантними для адаптації та впровадження в Україні.

Оборонний кодекс Польщі, відомий також як «Акт про оборону Батьківщини» від 11 березня 2022 року [7], спрямований на зміцнення збройних сил країни шляхом збільшення кількості військового персоналу до 300 тисяч осіб і підняття витрат на оборону згодом до 5% ВВП. Закон прийнято у відповідь на російське вторгнення в Україну. Зміни охоплюють модернізацію армії і запровадження добровільної базової військової служби. Акт, що складається з понад 450 сторінок, змінив 14 старих законів, визначає структуру військових сил, органи управління обороною, проходження військової служби та інші аспекти, включаючи військову дисципліну та мобілізаційні процеси, комплексні правила щодо національної безпеки, оборонних операцій і військового навчання, а також акцентує на ролі оборонних сил у міжнародних операціях.

Військове законодавство Польщі відрізняється строгістю структури та зосередженістю на дисциплінарних процедурах. Кодекс регулює поведінку військовослужбовців, правила носіння військової форми, а також детально описує систему військових звань і кар'єрного росту. Також він містить суворі правила щодо військових злочинів та покарань. До того ж включає окремі положення про використання тварин у військових цілях, таких як коні та собаки.

В загальній структурі національного законодавства США, Кодекс законів США є великим об'єднаним кодифікованим актом, де Розділ 10 присвячений Збройним силам [8]. Цей розділ визначає роль Збройних сил, які є частиною виконавчої гілки влади. Окремі компоненти розділу висвітлюють різні аспекти військової діяльності, включаючи військово-морський флот, військово-повітряні сили, і резервні компоненти. Розділ 10 також регламентує питання оборонних закупівель, військових операцій, і забезпечує зв'язок з оборонно-промисловим комплексом.

Окрім Розділу 10, який присвячений збройним силам, Кодекс законів США включає Розділ 50, який має назву «Війна та національна оборона». Цей Розділ охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з національною безпекою та оборонними заходами. Тут регламентуються питання, пов'язані з координацією національної безпеки, управлінням військовими ресурсами, контролем за дотриманням державної таємниці, а також діяльністю розвідувальних служб. Важливою частиною є регулювання діяльності цивільної оборони та екстрених заходів у разі національної кризи.

В Розділі 50 також акцентується на підтримці надзвичайних заходів, зокрема, на забезпеченні ядерної безпеки та керуванні ситуаціями, що можуть загрожувати внутрішній стабільності країни. Важливим аспектом є врегулювання збереження та використання матеріальних ресурсів для оборонних потреб, включаючи оборонне виробництво і резерви збройних сил. Також визначаються принципи співпраці з приватним сектором і цивільними організаціями в контексті оборонних ініціатив, що підкреслює комплексний підхід США до забезпечення національної безпеки.

Оборонне законодавство США зосереджено на структурованому підході до управління оборонними ресурсами, включно з відомчими обов'язками, бюджетуванням і розвитком військової інфраструктури. Кодекс законів США також включає розгалужену систему військово-правових норм, що регулюють статус військовослужбовців, оскільки є одним із найбільш деталізованих і всебічних військових кодексів у світі. Він охоплює широкий спектр питань від поведінки до кримінальної відповідальності, включаючи як дрібні порушення, так і серйозні злочини, слугує прикладом системи, що дозволяє ефективно керувати великою кількістю військовослужбовців з різноманітними потребами та можливими викликами.

Грузія, реформуючи свій оборонний сектор, фокусується на створенні норм, які підвищують оперативну готовність та взаємодію з міжнародними організаціями. Це включає в себе структурування військових формувань, чіткіше визначення ролей та обов'язків у військовій ієрархії та зміцнення законодавства для захисту прав військовослужбовців.

Кодекс про оборону Грузії акцентує увагу на адаптацію до міжнародних стандартів, особливо до стандартів НАТО. Він містить прогресивні положення щодо прав людини та міжнародного гуманітарного права [9]. Розділ 1 встановлює загальні положення, визначає мету, сферу регулювання та термінологію. Кодекс має на меті встановити правові засади для організації оборони, зокрема захисту незалежності та суверенітету країни. Сфера регулювання охоплює організацію оборони, управління національною стійкістю та опором, військовий облік, проходження служби та регулювання військового стану.

Процес планування державної оборонної політики детально описаний у Розділі 2. Основні засади планування включають законність, повагу до прав і свобод людини, урядовий підхід, плановість, публічність та громадську участь. Документи планування політики поділяються на концептуальні та організаційні, охоплюючи національний та відомчий рівні.

Розділ 3 присвячений Міністерству оборони Грузії, його структурі та повноваженням. Міністерство є виконавчим органом, відповідальним за здійснення політики оборони. Основні функції Міністерства включають управління Силами Оборони, планування та проведення військових операцій, міжнародне співробітництво, логістичне забезпечення та підтримку національної оборони.

Розділ 4 регулює діяльність Військової поліції, яка є спеціальним правоохоронним підрозділом Сил Оборони. Військова поліція відповідає за розслідування злочинів, оперативно-розшукову діяльність, охорону об'єктів та підтримку дисципліни серед військовослужбовців, керуючись принципами законності, поваги до особистості, гуманізму та політичного нейтралітету.

Важливим елементом Кодексу є регулювання всіх аспектів проходження військової служби, включаючи види служби, військову присягу, статус військовослужбовців, їхні права та обов'язки, відповідальність та соціальні гарантії. Розділ 5 деталізує ці питання, розрізняючи регулярну та резервну службу, а також програми добровільної військової підготовки.

Розділ 6 визначає обов'язки щодо військового обліку, категорії осіб, які підлягають та не підлягають обліку, а також правила ведення військового обліку.

Розділ 7 присвячений національній військовій службі призовників, регламентуючи порядок призову, умови проходження служби, права та обов'язки призовників.

Професійна військова служба розглянута у Розділі 8, регулює умови проходження, види служби, а також права та обов'язки професійних військовослужбовців. Розділ 9 регулює питання, пов'язані з резервом Сил Оборони та резервною військовою службою, включаючи організаційні та правові засади формування резерву, умови про-

ходження резервної служби, а також права та обов'язки резервістів.

Військова освіта в Грузії описана у Розділі 10, охоплює такі аспекти, як цілі та завдання, структура та організація військових навчальних закладів, вимоги до освітніх програм, процедури вступу, права та обов'язки курсантів та слухачів, матеріально-технічне забезпечення та міжнародне співробітництво у сфері військової освіти.

Розділ 11 описує участь Збройних сил Грузії у міжнародних навчаннях, включаючи загальні цілі та завдання, умови та процедури участі, організацію навчань на території Грузії, логістичну підтримку, відповідальність та контроль за їх проведенням, а також напрями міжнародного співробітництва у цій сфері.

Миротворчі операції розглянуті у Розділі 12, включають загальні цілі та завдання, умови та процедури участі військових, організацію та проведення операцій як на території Грузії, так і за її межами, логістичну підтримку, відповідальність та контроль за їх проведенням, а також напрями міжнародного співробітництва у сфері миротворчої діяльності.

Розділ 13 зосереджений на заохоченнях та дисциплінарній відповідальності військовослужбовців. Він описує види заохочень та умови їх надання, порядок застосування заохочень, види дисциплінарних порушень та заходи дисциплінарного впливу, процедури накладання та оскарження дисциплінарних стягнень, повноваження командирів та начальників щодо застосування заохочень та дисциплінарних стягнень, а також правила ведення дисциплінарних записів.

Розділ 14 охоплює матеріальне забезпечення та соціальні гарантії для військовослужбовців, включаючи забезпечення житлом, харчуванням та обмундируванням, медичне обслуговування, пенсійне забезпечення та інші пільги, а також питання, пов'язані зі службою, такі як тривалість служби, відпустки та інші умови служби.

Питання заходів щодо примусу розглянуті у Розділі 15, включають види заходів, які можуть бути застосовані до військовослужбовців у разі порушення ними військової дисципліни або інших правопорушень, процедури та умови їх застосування, повноваження командирів та начальників, порядок оскарження та контроль за законністю застосування цих заходів.

Добровольництво у сфері оборони, описане у Розділі 17, включає принципи та цілі, умови та порядок залучення громадян до добровільної діяльності, права та обов'язки добровольців, організацію та проведення підготовки, матеріальне та соціальне забезпечення, взаємодію державних органів з добровільними організаціями, а також заходи стимулювання та визнання заслуг добровольців.

Кодекс прагне збалансувати потреби національної оборони з міжнародними зобов'язаннями. Основні положення кодексу про оборону Грузії, ухваленого 30 листопада 2023 року, включають введення обов'язкового військового призову та створення нової системи призову. Відповідно до кодексу, чоловіки віком від 18 до 27 років, зареєстровані в системі військового обліку та не мають підстав для відстрочки або звільнення від призову, підлягають обов'язковому призову. Кодекс також встановлює критерії для відстрочки призову, зокрема для студентів, які здобувають вищу освіту, осіб з двома або більше дітьми та інших категорій. Крім того, кодекс визначає систему соціальних пільг для осіб, призваних на військову службу. Вони мають право зберігати свою роботу та заробітну плату в державних установах, а також отримувати додаткові соціальні гарантії.

Цілі та значення кодифікації в оборонній сфері Грузії полягають у збільшенні здатності країни використовувати всі національні ресурси для захисту своєї території. Отже, основну увагу приділено інтеграції національного зако-

нодавства з міжнародними стандартами, розмежуванню відповідальності та підзвітності між різними гілками військового управління та модернізації законодавчих вимог для забезпечення національної оборони.

Підсумовуючи вищезазначене можна прийти до висновку, що кодифікація в оборонній сфері, яка охоплює такі країни як Грузія, США та Польща, демонструє схожі підходи до стандартизації і єдності правового регулювання, хоча й має національні особливості. Грузія, впроваджуючи свій Оборонний кодекс, намагається адаптувати кращі практики з балтійських країн і Фінляндії, тоді як США та Польща продовжують розвивати свої оборонні кодекси для забезпечення національної безпеки та відповідності до зовнішньополітичних викликів. США зосереджуються на структуруванні Збройних сил через деталізовані кодекси, які регулюють різні аспекти військового життя, в той час як Польща нещодавно оновила свій оборонний законодавчий акт, реагуючи на зростаючі загрози ззовні, зосереджуючись на збільшенні військового потенціалу та модернізації армії.

До того ж кодекси оборони Грузії, США та Польщі відображають їхні стратегічні підходи до забезпечення національної безпеки, включаючи мобілізаційну готовність та ефективне управління військовими ресурсами. Важливість цих кодексів зростає у контексті глобальних безпекових викликів, що змушує країни постійно адаптувати свої оборонні політики. Акцент в цих кодексах робиться на інтеграції новітніх технологій та підходів до оборони, зокрема, у Польщі це відбувається через модернізацію армії, що відповідає умовам сьогодення, тоді як Грузія і США зосереджуються на розвитку внутрішніх військових потенціалів та координації з міжнародними партнерами.

Варто зазначити, що оборонні кодекси Грузії, США, та Польщі використовують систематизовані підходи для забезпечення національної безпеки, але кожна країна адаптує ці принципи згідно своїх унікальних потреб та стратегічних цілей.

У світлі кодифікації оборонного законодавства, що виступає як найвища форма систематизації права, зазначені оборонні кодекси стають ключовими інструментами в уніфікації національного законодавства і забезпеченні відповідності міжнародним стандартам. Грузія зосереджує увагу на оптимізації та модернізації своїх оборонних структур, втілюючи в життя принципи, запозичені з досвіду найбільш розвинутих демократичних країн світу, які забезпечили їй ефективніші механізми реагування на сучасні загрози. США, з іншого боку, демонструють зразок глобальної оборонної доктрини через детально розроблений Кодекс законів, який встановлює норми для регулювання усіх аспектів військової діяльності від набору та тренувань до виконання міжнародних місій. Польський Акт про оборону Батьківщини, оновлений у відповідь на збільшені зовнішні загрози, зосереджується на посиленні військового потенціалу країни, підкреслюючи стратегічне планування та залучення значних ресурсів для забезпечення національної безпеки.

Цікавим є той факт, що оборонні кодекси різних країн мають схожі розділи, що висвітлюють законність, правопорядок і військову дисципліну. Це вказує на спільні стандарти військової юстиції, які застосовуються різними країнами в оборонній сфері. В Україні обговорення створення аналогічної системи ще триває, і вже існує робоча група на базі комітету Верховної Ради, що розробляє проекти для вдосконалення військової служби правопорядку.

Також досліджені оборонні кодекси регулюють специфічні питання, які варіюються в залежності від країни. Оборонний кодекс Польщі окремо звертає увагу на проходження військової служби курсантами. Розділи про фінансове забезпечення оборони присутні в кодексах Польщі та США, а польський кодекс містить норми про охорону

військових об'єктів. Це відображає різноманітність підходів до регулювання оборонних питань в різних юрисдикціях.

Вже існуючі норми, врегульовані через спеціальне та міжгалузеве законодавство України, порушують дискусію щодо їхнього включення до проекту Оборонного кодексу України через потенційне недотримання принципів галузевості та ієрархічності правової системи. Норми, що стосуються післявоєнного відновлення, відсутні у порівняльних кодексах, що свідчить про можливість регулювання цих питань через адаптивні регуляторні акти за потреби, замість їхнього постійного закріплення у кодифікованому законодавстві.

Ці кодекси не тільки регламентують оборонну діяльність в кожній з країн, але й відображають ширший глобальний тренд щодо інтеграції та комплексного підходу до національної безпеки, що робить їх важливим елементом у формуванні міжнародних військових та політичних стратегій, а також відіграють вирішальну роль у формуванні оборонної політики країн, підвищуючи їхню здатність адаптуватись до швидкозмінних умов безпекового середовища. Також вони сприяють зміцненню правових основ оборони, створюючи стабільну та передбачувану платформу для оборонних ініціатив.

Крім того, можливим є ефективно інтегрувати передові та кращі практики з існуючих військових кодексів у вітчизняне оборонне законодавство, адаптуючи їх до власних потреб. Основні аспекти, які можуть бути корисними, включають:

- структура і чіткість Кодексу оборони Польщі, що допоможуть забезпечити ясність і простоту дотримання норм. Врахування досвіду Польщі у розробці норм для міжнародних військових операцій може бути корисним для України, особливо у контексті співпраці з міжнародними оборонними організаціями;

- міжнародна адаптація Кодексу оборони Грузії, що сприятиме інтеграції України в міжнародні оборонні структури. Україна може взяти підхід до відповідальності й координації між різними гілками військового управління, забезпечуючи більш ефективне реагування на оборонні виклики. Також важливо зосередитися на модернізації законодавства для відповідності сучасним міжнародним стандартам;

- всеосяжність та ґрунтовність оборонного законодавства, яке може слугувати основою для створення ефективного кодексу, здатного регулювати різноманітні аспекти військової служби. Україні слід звернути увагу на вдосконалення підходів оборонного планування, а також адаптацію цих процедур до бюджетного процесу, наслідуючи принципи та практики країн-членів НАТО та ЄС у сфері оборонного і бюджетного планування. Реалізація структурованого підходу до бюджетування та управління оборонними активами має підвищити ефективність використання коштів на військові потреби.

Цей аналіз підкреслює значення кодифікації законодавства у сфері оборони та можливості, які відкриваються для України через прийняття і адаптацію найкращих міжнародних практик у свій оборонний кодекс.

Слід зазначити, що аналіз вищезазначених оборонних кодексів демонструє можливості для адаптації певних норм і принципів у контексті українського законодавства, що може сприяти підвищенню ефективності національної оборонної політики, а саме:

- **принципи розмежування відповідальності між різними гілками влади та військовим командуванням:** важливість цього принципу полягає в забезпеченні чіткої відповідальності та відокремлення повноважень, що допомагає запобігти зловживанням та підвищує ефективність прийняття рішень. Насамперед потрібно усунути суперечності та дублювання в визначенні основ, методів та меж реалізації владних функцій посадовими особами,

урядовими структурами та військовим управлінням. Важливим є забезпечення правової підтримки для координованої роботи в системі керівництва та військового управління оборонними силами, зокрема, чітке відмежування обов'язків між Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил, а також окремі питання щодо формування та підготовки військ порівняно з їхнім застосуванням. В Україні це може сприяти підвищенню довіри до військових інституцій і забезпеченню гармонійної роботи між різними відомствами;

– **структуризація нормативної бази у сфері оборони, яка дозволяє ефективно реагувати на сучасні виклики:** конкретизація, узгодження та модернізація правового регулювання особливих правових режимів, запровадження яких обумовлене забезпеченням національної безпеки і оборони. Так, дотепер на рівні законів України врегульовано тільки зміст, порядок ведення та припинення в Україні або окремих її місцевостях правових режимів воєнного та надзвичайного стану. Водночас поза межами регулювання знаходяться порядок оголошення стану війни та зміст зумовленого ним режиму воєнного часу. Обґрунтованого й системного перегляду потребує також правове регулювання змісту, порядку та наслідків запровадження в Україні особливого періоду. Упорядкована та логічно структурована нормативна база у сфері оборони дозволяє швидко адаптуватися до змін у міжнародному безпековому середовищі та ефективно управляти оборонними ресурсами. Це особливо актуально для України у контексті поточних безпекових викликів та потреби інтеграції з міжнародними стандартами;

– **підходи до прав і обов'язків військовослужбовців, особливо в аспекті їх соціального захисту:** заслугове окремої уваги наявність чітких правил щодо статусу та прав військовослужбовців. Забезпечення належних умов служби та соціального захисту військовослужбовців є критично важливим для підтримки морального духу та мотивації військовослужбовців. Розробка і впровадження чітких норм, які захищають права та інтереси військових, може значно підвищити обороноздатність України.

Саме тому ці аспекти можуть стати ключовими напрямками для подальших реформ в рамках створення або удосконалення Оборонного кодексу України, забезпечуючи його відповідність як національним, так і міжнародним вимогам.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оборонні кодекси Грузії, США, та Польщі відображають різні підходи до регулювання військових питань, кожен з яких має свої переваги та недоліки. Для України важливо врахувати досвід цих країн, адаптувати кращі практики згідно з національними інтересами та потребами. Рекомендується подальше дослідження юридичних норм і принципів, що діють у кодексах цих країн, для формування чіткої та ефективної структури Українського оборонного кодексу, який би сприяв підвищенню обороноздатності держави та її інтеграції до міжнародних оборонних структур. Така структура забезпечить вичерпний аналіз теми та допоможе визначити напрямки подальших реформ у сфері оборонного законодавства України, враховуючи найкращий міжнародний досвід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України від 8 листопада 2019 року № 837. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019#Text>.
2. Гетьман Є.А. Кодифікація законодавства України: загальна характеристика, особливості, види: монографія. Х.: Право, 2012, 192 с.
3. Гетьман Є.А. Предмет, об'єкт та суб'єкти кодифікації законодавства України. *Вісник Академії правових наук України*: зб. наук.пр. Х., 2011. № 3 (66). С. 28–35.
4. Борщевський І.В. Теоретичні основи систематизації законодавства. *Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова*. 2007. Вип. 12. Том 12. С. 14–20.
5. Сайнецький О.П. Поняття та роль систематизації соціального законодавства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип.2(23). Том 4. С. 20–23.
6. Богуцький П.П. Сучасний стан і розвиток системи законодавства у сфері оборони України на шляху до європейської та євроатлантичної інтеграції. Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи їх вирішення: матеріали Науково-практичної конференції. м. Київ, 23 квітня 2021 року. Київ, 2021. С. 20–26.
7. Ustawa o obronie Ojczyzny z dnia 11 marca 2022 r. *Rzeczypospolitej Polskiej*. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000655/T/D20220655L.pdf>
8. United States Code. URL: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title10&edition=prelim>
9. Кодекс про оборону: Закон Грузії від 30.11.2023 № 3815 <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/5916285/2/ru/pdf>